

ХРІСЦІЯНСКАЯ

НАВІН

RADIO VATICANA
Ufficio Propaganda
00120 CITTÀ DEL VATICANO

БЕЛАРУСКІ ІНФАРМАТАР

адказны за бюлетэнь

Янка Мойсік

РАСТВО

На беспрасьветным нашым бездарожжы
няўзнак абыйдзем плач кабрачай леры,
сям'ёю дружнай пры Святой Вячэры
згадаем кох свой - сумны і прыгожы.

Палынуць думкі па Давіне, па Сожы,
па Нёмне, - ўсюды - праз пацёмак шэры:
- "Настала радасьць" - стуканьмуца ў дзьверы -
"Радзіўся, людзі, Збаўца вам - Сын Бохы!" -

Спавіты змрокам лятуценьні нашы,
п'ём сьлёзы мукаў зь недапітай чашы.
Сьвятла шукаем - не знайшлі нічога.

О дзе-ж вы, дзе-ж вы, што цяпер ня з намі?
На кручах сьвету не спачынем снамі,
спаткнем разам прыйсьце дня сьвятога!

Алесь Салавей

ПЕРАСЫЛАЕМ НАШЫМ ЧЫТАЧАМ САРДЭЧНЫЯ КАЛЯДНЫЯ І НОБАГОДНІЯ ПРЫВІТАНЬНІ І
ЖАДАЕМ СПАКОЙНА, РАДАСНА І Ў ДОБРЫМ ЗДАРОЎІ ПРАВЕСЬЦІ СЬВЯТЫ. НЯХАЙ
ГОСПАД БОГ НАДЗЕЛІЦЬ ВАС, ЦАРАГІЯ БЕЛАРУСЫ-ЭМІГРАНТЫ, У НОВЫМ, 1989
ГОДЗЕ, ВЕЛІЧЧУ СВАЕЙ ЛАСКІ.

30 ГОДДЗЕ СЪВЯТАРСТВА АЙЦА АЛЯКСАНДРА НАДСОНА-- АПОСТАЛЬСКАГА
ВІЗЫТАРА ДЛЯ БЕЛАРУСАЎ КАТОЛІКАЎ ПА-ЗА БЕЛАРУСЬСЮ!

Дня 23 лістапада 1958 году ў Грэцкай Калегіі ў Рыме быў высвячаны ў сьвятары дзякан Аляксандар Надсон. Акт высвячэння зьдзейсніў Біскуп Мэле.

Айцец Аляксандар Надсон нарадзіўся 8 жніўня 1926 году ў Гарадзеі, Нясвіжскага раёну. Учас ваеннай завірухі апынуўся на чужыне. Тут аддаўся з энтузіязмам ідэйна-грамадзкай беларускай працы. Прымае актыўны ўдзел у такіх арганізацыях як ЗБВБ (дзе займаў адказныя кіраўнічыя становішчы дз і ў гадах 1951-53 быў старшынём гэтай арганізацыі), затым быў таксама праз тры гады старшынём Беларускага Каталіцкага Акадэмічнага Аб'яднаньня "Рунь", якое зьяўлялася сэкцыяй "Пакс Романа" дз членам БНХР. З натуры схільны да дакладных навук студыі спачатку хімію а пазьней матэматыку на Лёнданскім Унівэрсытэце.

Пачуўшы ў сабе прызваньне да служэньня Боту і Бацькаўшчыне ў сьвятарстве, едзе ў Рым і там, як студэнт Грэцкай Калегіі, студыі на Грэгарыянскім Папскім Унівэрсытэце Філязофію і тэалёгію. З тых часоў ягоны артыкул зьмешчаны ў "Божым Шляху" пра Грэцкую Калегію і пра даўнейшых яе студэнтаў, дагэтуль не страціў сваёй вартасьці.

Галоўным заняткам айца Надсона пасьля павароту з Рыму ў Лёндан была Школа Сьвятога Кірылы Тураўскага, якая праіснавала 15 гадоў, а праз якую прайшло каля 20 вучняў беларусаў і некалькі ангельцаў. Калі ажывіла сваю дзейнасьць Англа-Беларускае Таварыства і пачало сыстэматычна 7 разоў у год ладзіць на ўнівэрсытэцкім узроўні даклады, айцец Надсон быў сталым лектарам і ягоныя даклады заўсёды былі арыгінальнымі, добра працаванымі дз таму і цікавымі. Большасьць з іх пасьля друкавалася ў англа-моўным журнале беларусаў, які сёньня цешыцца пашанай ва ўсім навуковым сьвеце.

У 1971 годзе быў куплены дом (асабняк) для Беларускай Бібліятэкі і Музею імя Францішка Скарыны ў Лёндане. Хутка айцу Надсону быў даручаны новы абавязак бібліятэкара. За некалькіх гэтых гадоў Беларускае Бібліятэка разраслася дз стала вогнішчам беларусаў. Тут вялікая заслуга яе бібліятэкара, каторы шчыра, сур'ёзна і ведамі нятолькі выпісвае патрэбныя кніжкі, але і прыцягвае людзей.

Пры ўсіх сваіх занятках айцец Аляксандар Надсон встаецца сьвятаром і то ў першую чаргу. Даў гэтакім доказам ва ўсіх сваіх друкаваных працах, у абходжаньні з людзьмі, ў сваіх казаньнях і гэтак далей. Айцец Надсон мае свой ўласны стыль, хаця імат рэчаў робіцца супольна ў грамадзе. Гэтага не мог не заўважыць Апостальскі Пасад, дз ў сакавіку 1986 году назначыў айца Аляксандра Надсона на Апостальскага Візытара для Беларусаў Католикаў па-за Беларусью.

Астаецца нам пажадаць яму далейшых посьпехаў і Божых бласлаўленьняў ў працы на рэлігійнай і культурнай ніве. Шчасьці Божа!

У 10-ЫЯ УГОДКІ СЬМЕРЦІ ПРАЛАТА ПЯТРА ТАТАРЫНОВІЧА

ч.4

Др. Віктар Семкевіч

Кандыдат філязафічных навук, дацэнт Уладзімер Доктаравіч, у сваім артыкуле пад назвай "Кроў на сугане" ("Каталіцызм і фашызм"), надрукаваным у газэце "Зьвязда" ад 16-га кастрычніка 1984 году, выдагнага беларускага рэлігійнага і грамадзка-культурнага дзеяча, каталіцкага сьвятара Пралата Пятра Татарыновіча, дзесятыя ўгодкі сьмерці якога прыпалі на 3-га верасьня сёлета, залічыў да групы духавенства зь ліку беларускіх нацыяналістаў, акрэсьліваючы яго як "заўзятага ворага савецкае ўлады". Што гэтыя закіды і абвінавачваньні хвалышчы і неабгрунтаваныя нашы слухачы маглі даведацца з нашых трох гутарак пра яго, якія мы толькі што перадавалі. У іх мы паказалі Пралата Татарыновіча ў сапраўдным сьвятле, як актыўнага дзеяча і духоўнага правадыра, які ў кожнай галіне сваёй дзейнасьці, а іх было многа, пакінуў па сабе трывалі след. Сёньня-ж і ў дапаўненьне сказанага нам, прапануем урыўкі з успамінаў пра яго ягонага былога вучыя Станіслава Бубеня, што былі змешчаны ў беларускай эміграцыйнай газэце "Беларус", нумары 283-284-ым з 1980 году, якая выходзіць у Нью Ёрку. Станіслаў Бубень жыве ў Любліне ў Польшчы. У 1980 годзе ён прыехаў на пару месяцаў у Злучаныя Штаты Амэрыкі ў адвезены да сына. Перад вайною Бубень вучыўся ў Баранавічах якраз у айца Пятра Татарыновіча. Будучы ў Нью Ёрку ён і напісаў пра яго ўспаміны, якія зьяўляюцца цікавымі і карысным аўтэнтчным дакумэнтам пра Пралата Татарыновіча, які заўсёды ажыраў ўсьведамляў маладое беларускае пакаленьне, прывіваючы яму нацыянальны патрытызм.

Свае ўспаміны Станіслаў Бубень пачынае ад сьцьверджаньня, што Пралат Татарыновіч сапраўды быў, як часта яго называлі, "чалавекам ідэі", які верыў моцна, што на роўным загоне мала-памалу ўзьнідзе сонца вольнага палітычна-грамадзкага нацыянальнага жыцьця. Паводля аўтара ўспамінаў, велічы ідэалаў і думак, якія ксёндз Та-

тарыновіч адкрываў беларускаму народу, прыймала шчыра беларуская каталіцкая моладзь, якую ён узгадоўваў, будучы школьным настаўнікам і прэфэктам.

"У працу над узгадаваннем дарастаючай моладзі, - чытаем ува ўспамінах Станіслава Бубеня, - ён укладаў усе свае прыродныя педагогічныя здольнасці. Абдораны неспажытай сілай уплыву на маладыя душы, ён патрапіў згуртаваць вакол сябе невялікую групу хлопцаў і дзяўчатаў, з якіх спадзяваўся, зыйдуць вартасныя людзі".

"Умела і з вялікім веданнем вучнёўскае психалёгіі, ён праводзіў навучанне рэлігіі. Ня была гэта сухая катэхэза, але ўпайваў нам праўды веры, паслугоўваючыся прыгожай літаратурай... На прыкладах жыцця выдатных людзей паказваў праўдзівую дарогу, якую мы, моладзь, павінны былі імкнуцца да Любасці, Прыгажосці і Добра - непрамінальных найвышэйшых вартасцяў".

Наводля аўтара ўспамінаў, айцец Пётр Татарыновіч з энтузіязмам і верай ува ўласныя сілы з адданасцю працаваў для моладзі. У надзельных казанях прамаўляў да яе надта прыгожа. Вучыў любіць Бога і прыроду. Сваім-жа лірычным тэнарам упрыгожваў набажэнствы. Ягоны сьпеў чараваў моладзь.

"Апрача здольнасці ўзгадаваўчай, - піша Станіслаў Бубень у сваіх успамінах пра айца Татарыновіча, - ён меў надзвычайную ўмеласць арганізацыйную. Ягонаў мэтай было выкіраваць сваіх вучняў на добрых вернікаў і грамадзянаў, разумных і дзейных сыноў Царквы і Бацькаўшчыны, прывучыць іх з моладу да Божае Службы, да жыцця прыгожага, маральнага, працавітага, ажварнага".

"Пад словам 'Бацькаўшчына', - кажа аўтар успамінаў, - глумачыў нам - трэба разумець нашу дарагую зямліцу, што нас узгадавала, тых людзей, з якімі дзечыць нас прыродная сувязь, нашу гісторыю, нашыя песні, звычаі, якія належалі да нашых прадзедаў без увагі на тое, ці яны сёння агульна прызнаныя ці не. Кіруючыся гэтакімі ідэямі, сарганізаваў коёндэ Пётр Татарыновіч у Баранавічах Саюз Каталіцкае Моладзі. Пад ягоным кіраўніцтвам і рунілася буйной зеляняй юнацкая ніва".

"Ад самага пачатку, - працягвае Станіслаў Бубень, - Саюз развіваўся аж дасягнуў за пару гадоў найвышэйшага росквіту. Ідэйна-узгадаваўчая праца ў ім пульсавала з жывою энергіяй, усе мы, юнакі, разумелі патрэбу такога дабрадзеяства на полі самаўзгадавання. Не зважаючы на няпрыхільнасць і недавер школьных уладаў да Саюзу, моладзь выконвала свае абавязкі прыкладна. Старалася паглыбляць любасць і прывязанасць да прыгожых ідэалаў шляхам супольных набажэнстваў, рэкалекцыў, чытанья кніжак, а нават праз песні і гульні.

Душою ўсякай імпрэзы, - адзначае аўтар успамінаў, - быў, вядома, ніколі няўтомны коёндэ Татарыновіч. Ён інспіраваў розныя пачынанні, якія маглі нас цікавіць. Асабліва будзіў у нас гарачую любасць да чароўнае прыроды. Арганізаваў экскурсіі на вольны прастор, у лес. Стараўся прыблізіць нас да вёскі, якая, як навучаў ён, заўсёды застаецца для нас быццам музей-забыткаў нашае мовы і пабожных звычajaў. Часта ў скромнай сялянскай сьвятыні зьліваліся мы сваім духам із затопленым у малітве простым, духам братоў нашых сялян-беларусаў".

Прыгожая і плодная ўзгадаваўчая дзейнасць, якую ў духу беларускага патрыятызму яёў айцец Пётр Татарыновіч у Баранавічах у 1925-1926 гадох была адмак спыненая. Працягваць яе было не на руку мясцовым польскім уладам. Таму біскуп паслаў яго на бедную заняпаўшую парафію ў глыб краі, на Мазуршчыну, каб толькі далей ад людзей, з якімі быў звязаны ідэяй. У мілай школьнай капліцы, якую сам заснаваў у школе, прамаўляў апошні раз да сваіх каханых вучняў. На вачох, - кажа аўтар успамінаў, - меў сьлёзы, разам з ім плакалі хлопцы і дзяўчаты. Сапраўды было гэта хвіліна, што нас расчульвала".

Затым Станіслаў Бубень апісвае апошнюю экскурсію, якую ўлетку 1926 году сарганізаваў айцец Пётр Татарыновіч у лес і ў часе якое развітаўся з моладзью, якую ўзгадоўваў у беларускім патрыятызме. Але пра гэта мы будзем гаварыць у нашай апошняй гутарцы з цыклу, прысьвечанага сьветлай памяці Пралату Пятру Татарыновічу ў сувязі з 10-мі ўгодкамі ягонае смерці, якія прышлі на 3-га верасня сёлета. (Заканчэнне будзе)

(лістапад)

I. ДЗЕЙНАСЬЦЬ СЬВЯЦЕЙШАГА АЙЦА

У лістападзе Ян Павал II меў кожнае серады тдня сваю агульную аўдыенцыю ў Аўлі Паўла VI. Вось тэмы яго разважаньняў:

- 2 лі. Гаварыў пра жыцьцё вечнае.
- 9 лі. "Значэньне цярпеньня ў сьвятле Хрыстовых мукаў".
- 16 лі. "Значэньне сьмерці Хрыста на Крыжы".
- 23 лі. "Апошнія слова Хрыста на Крыжы: вось Маці твая".
- 30 лі. "Апошнія словы Хрыста на Крыжы: Божа мой, Божа мой, чаму Ты мяне пакінуў".

Кожнай нядзелі месяца лістапада а таксама ў аўторак I лістапада Яго Сьвятасць адгаворваў разам з веруючымі Багародзіцнм малітву "Анёл Гасподні", якую заўсёды папярэдкваў прамовамі. Вось пра што гаварыў Папа:

- 1 лі. На Сьвята Усіх Сьвятых гаварыў пра значэньне гэтага сьвята.
- 6 лі. Пра марыйнае сьвяцілішча ў Мэйтсэраце, недалёка Барселёны (Гішпанія)
- 13 лі. Прасьвяціў марыйнаму сьвяцілішчу Руханцовай Бохай Матцы з Кап, распаложанаму паміж гарадамі Кэбэк і Монрэаль у горадзе "Кап-дэ-ля-Мадлен" у мянцэмі Труа-Рывіер.
- 20 лі. Пра значэньне сьвята Хрыста Валадара.
- 27 лі. Папа гаварыў на тэму Адвэнту.

I лістапада на Сьвята Усіх Сьвятых Ян Павал II адправіў Сьвятую Літургію-Імшу на рымскім магільніку "Вэрано" за ўсіх памёршых.

У суботу 12 лістапада ён прыняў на аўдыенцыі ўдзельнікаў міжнароднай навуковай канфэрэнцыі на тэму: "Хрост рускіх зямель - баланс тысячагоддзя".

У нядзелю 20 лістапада на Сьвята Хрыста Валадара, Папа абвясціў блашчаваньні чатырох слуг Божых: Лібэрта Вайсе (немец), Самуіла Мардэораті (італьянец), Міхала Пьё Фазолі (італьянец) і Кацярыну Дрэксэль (амерыканку, США).

З нагоды Сьвята Сьвятога Апостала Андрэя, якое прыпадае на 30 лістапада, Ян Павал II накіраваў да Канстантынопальскага Экумэнічнага Патрыярха Дзьмітрыя I спецыяльнае пасланьне. Ватыканская дэлегацыя з гэтай нагоды паехала ў Фанар.

II. ГУТАРКІ Й ВЕСТКІ

Уднях I і 2 кастрычніка бягучага году адбылася ў Лёндане навуковая канфэрэнцыя "Хрысьціянства і Беларускі народ", прысьвечаная 1000 годзям хросту беларускіх земляў. Наш карэспандэнт, Янка Мойсік, падчас гэтай канфэрэнцыі зрабіў сэрыю інтэрв'ю. Пачалі мы іх перадаваць па-раўнае яшчэ ў кастрычніку, а канчаем у сьнежні, але пералік усіх інтэрв'ю зьмяшчаем у гэтым нумары. Сваімі думкамі ды ўражаньнямі падзяліліся:

- праф. Джэймс Флін (Вустэр Унівэрсытэт, ЗША);

- вядомая перакладчыца беларускай паэзіі на ангельскую мову - Вера Рым;
- Мікола Давідзюк, выкладчык Акадэміі Прывожых Мастацтваў у Лодзі;
- Антон Мірановіч, гісторык з Беластоцкага філіялу Варшаўскага Унівэрсытэту;
- др. Аляксандр Баршчэўскі, загадчык Катэдры Беларускай Філялёгіі Варшаўскага Унівэрсытэту;
- каталіцкія сьвятары зь Беларусі: а.а. Уладзіслаў Чарняўскі і Янка Матусевіч;
- др. Мацей Сякерскі (Станфорда Унівэрсытэт, ЗША);
- праф. Джэймс Дынглі з Лёнданскага Унівэрсытэту, старшыня Англа-Беларускага Таварыства.

У лістападзе азначылі мы наступныя ўгодкі:

- 30 годзьдзе сьвятарства а. Аляксандра Надсона - Апостальскага Візэнтара для Беларусаў-католікаў па-за Беларусьсю;
- 50 ўгодкі пакутнае сьмерці вядомага паэта Тодара Кляиторнага;
- 50 ўгодкі сьмерці ў ГУЛ-агу Зьмітрака Чарнушэвіча, палітычнага дзеяча, аянаго са стваральнікаў БССР;
- 25 годзьдзе напісаньня Алесем Асіпенкам апавесьці "Абжыты кут", сведкі жудаснага працэсу калектывізацыі на Беларусі.

Важнейшыя гутаркі й паведамленьні:

- пералік беларускіх сьвятых у Дзень Усіх Сьвятых і Задушны Дзень;
- агульны малітоўны намер Сьвяцейшага Айца на месяц лістапада: "Каб існаваньне і годнасьць кожнай людзкой асобы былі шанаваны ад самога зачачьця";
- стварэньне ў Менску рэспубліканскага грамадзка-культурнага таварыства памяці ахвяр сталінізму, "Мартыралёг Беларусі";
- фрагмент са стэнаграфічнага запісу прамовы пісьменьніка Уладзімера Дамашэвіча на пленуме Саюзу Пісьменьнікаў Беларусі, які адбыўся 19-20 траўня сёлета - "Праўда аб трагічным становішчы" ("Беларус", кастрычнік 1988г.);
- "За аднаўленьне нацыянальных сымбалаў Беларусі" ("Беларус", кастрычнік 1988г.);
- "Голас у справе меншасьцяў" - ліст прадстаўнікоў беларускай, літоўскай і ўкраінскай нацыянальнасьцяў у Польшчы, патрабуючы зьмен сёньняшняга становішча ("Тыгоднік Поўнахны", 30.10.1988г.);
- ход канфэрэнцыі "Хрост рускіх зямель - падраўнак тысячагоддзя", арганізаванай у Вэнэцыі й Рыме Італьянскай Нацыянальнай Акадэміяй "Дзі Лінчэі";
- міжнародны зьезд у Рыме прысьвечаны сытуацыі ў балтыйскіх рэспубліках Савецкага Саюзу (18.11); арганізатарамі сустрэчы былі: цэнтр Экумэнічная Расея і Італьянскі Камітэт Наглядаў на Гэльсінскімі Пагадненьнямі.

ВЫСВЯЧЭННЕ БЕЛАРУСКАГА КРЫЖА

"Паважаныя працаўнікі Беларускай Секцыі Радня Ватыкан!

Ветліва прашу змясціць рэпартаж з высвячэння Беларускага Крыжа ў Прэшчы ў Мідлянды, у Канадзе, які быў устаўлены Беларусамі на адзначэнне 1000 год хрысціянства ў Беларусі й быў высвячаны ў часе 18-тай Сустрэчы Беларусаў Паўночнае Амерыкі 5 верасня 1988 г. айцом Аляксандрам Надсонам, Апостальскім Візітатарам для Беларусаў. У газэце "Беларус" рэпартаж з высвячэння Крыжа змешчаны толькі ў скараце. Выкінутая сама істотная частка - апісанне самога высвячэння Крыжа. Яна збыта толькі адным сказам, а гэта-ж была беспрэцэдэнтная і непаўторная падзея! Такого не было й ня будзе, бо-ж другі раз высвечваць Крыж ня будзем. Падзея гэта вялікай вагі й таму, што гэта быў найтэатральнейшым з усіх спосаб адзначэння мільённага хрысціянства ў Беларусі. Гэты беларускі манумент мае трыццаць больш сотні гадоў. Падзея заслугоўвае на запісанне друкам, асабліва самая Багаслужба высвячэння. Яна была такая прыгожая, ўрачыстая, узнёслая - я запісала толькі найгалаўнейшыя яе моманты. І гэтыя моманты малітвамі ня могуць пайсьці ў нябыт, як ня можа пайсьці ў нябыт уся ўрачыстасць зьвязаная з высвячэннем Крыжа. Гэты наві беларускі манумент - з Боскай волі ўжо робіць беларускую нацыянальную работу. Ён толькі моўчкі стаіць, манументальным й прыгожым, і вымоўна гаворыць сьвету пра Беларусь"

Раіса Жук-Грышкевіч

Халоднае было надвор'е.

"Праціўны воцер лез у вочы

і плачам пеў, як дзіцячэ..." (Я. Купала)

быццам над Беларусыяй расьпятай на крыжы...

На трэці дзень 18-тай Сустрэчы Беларусаў Паўночнае Амерыкі, 5 верасня 1988 г., яе ўдзельнікі з Бацькаўшчыны, Аўстраліі, Эўропы, ЗША й Канады зрабілі паломніцтва ў прэшту, што каля Мідланда, блізу 200 км. на поўнач ад Таронта, каб быць удзельнікамі асьвячэння Крыжа-беларускага манументу - устаўленага Беларусамі для адзначэння 1000 гадоў хрысціянства ў Беларусі на славу Богу й Бацькаўшчыне-Беларусі.

Перад Сьв. Літургіяй апраўленай а. Аляксандрам Надсонам, Апостальскім Візітатарам для Беларусаў, а. Джэймс Фаррэл - дырэктар "Мартырс Шрайк" у Мідлянды прывітаў паломніцтва Беларусаў, вітаў пабудову беларускага манументу ў прэшчы й ацэніў гэтую гістарычную падзею як узмацненую сувязь з Усявышнім у малітвах за здзяйсненне нашых ідэалаў. А гэтак як у паломніцтве бралі ўдзел і Канадцы, прыцэлі Беларусаў з Бэры, а. Надсон прамовіў і па-ангельску ім зазначыў, што Багаслужба будзе ў беларускай мове, бо важна, каб наша малітва да Бога йшла ў нашай роднай мове. Толькі Сьв. Эвангелье апрача па-беларуску, прачытаў па-ангельску а. Фаррэл, які быў у саслужэнні з а. Надсонам. Да Багаслужбы паялі ўсе

пад кіраўніцтвам сп. Зьмітра Ціханюка, кіраўніка царкоўнага хору ў Гайнаўцы, гітарнага ансамблю "Дубіны", з удзелам такіх выдатных галасоў як сп. Данчык Андрусевыч, др. Аля Орса-Романо, сп-ня Галіна Ганчарэнка, сп-ня Вера Зяморская, др. Лэа Сахін, спадарства Махначы, спадарства Рамукі ды іншыя. "Верую", "Ойча наш" і малітву перад прычасьцем: "Веру Госпадзе, і визнаю, што Ты сапраўды Хрыстос, Сын Бога жывога, што прышоў у сьвет збавіць грэшнікаў, сярод якіх я самы першы... Зрабі мяне сёньня, Сыне Божа, удзельнікам Твайёй тайнай Вячэры; я ня здраджу ворагам Тваім тайным і ня дам пацолунку як Юда, але як разбойнік визнаю Цябе: Успомні мяне, Госпадзе, у Валадарстве Тваім..." - усе хорам гаварылі ўголас. І амаль усе пасья былі "ўдзельнікамі тайнае Вячэры".

У сваім казаньні па-беларуску а. Надсон гаварыў пра значэнне крыжа для нас, хрысціян. Бог стаўся чалавекам, каб нам паспакуваць, перахрыціць людзкія спакусы, крыўды, перасьледы й навінім памёр на крыжы за нашы віны, дзеля нашага збаўленьня. Сьмерцю на крыжы перамог сьмерць. Сваім уваскрашэннем дарваў нам жыцьцё вечнае.

На заканчэнне гімн "Магутны Божа!" узнімаў душы й сэрцы нашы ўгару.

Пасья Літургіі, якая дзеля неспрыяльнага надвор'я адбылася ў капліцы, а не як плянавалася, перах нашым Крыжам, паломнікі перайшлі да беларускага Крыжа. Ужо здалёк на ўзгорку паміж бел-чырвона-белым беларускім і з кляновым лістком канадзкім сьцягамі, на фоне зеленай хвой, кароны якіх зь ветрам, здалося, паялі песню хвалы, з манументальнай дастойнасцю ўзносиўся ў неба бронзава-залацісты пасьціканцовы Ёфрасімеўскі Крыж. З Крыжа, здаліся, на нас добра бачы Хрыста й Беларусі, якая казалі:

"Я ўсё, колькі сілы, змагала, ўставала!

Я жыва! Народ мой са мною, пры мне!

Я ўсё перанесла і вышла я з хваляй,

Я сільна, я вечна ў сваёй старане!"

Гонар адкрыцця мэмарыяльнай бронзавай дошкі на каменнай падставе Крыжа заслоненае бел-чырвона-белым сьцягам а. Надсон даручыў др. Раісе Жук-Грышкевіч.

У часе ўрачыстай Багаслужбы (рэлякцыі а. Надсона) асьвячэння Крыжа а. Надсон з натхненнем гаварыў:

"Госпадзе, Божа славы, Ойча ўсемагутны... мы слугі Твае ўдастоіўшыся такой вялікай ласкі, сёньня прыносім Велічы Твайёй славы падзяку й пакорнае пакланеньне і просім Цябе глянуць ласкава на гэты востры Крыж, які мы паставілі на ўспамін аб ласцы веры сьвятой, дадзенай нашаму беларускаму народу тысяча гадоў таму назад. Памлі на яго ласку Духа Твайго Сьвятога, блаславі, асьвяці яго і дай яму быць нам і ўсяму нашаму беларускаму народу магутнай абаронаю ад усіх супраціўнікаў бачных і нябачных, аховою ад спакусаў, умацаваньнем у веры, падтрымкаю навае і заахвочваньнем да дабрадзейнасцяў. Будзь спалалівы для нас усіх, якія перад гэтым Крыжам молімся, і дай нам спаўненьне просьбаў для нашага збаўленьня. І як крыжам

сьвет быў вызвалены ад асуджэння, так і слугам Тваім, і ўсяму нашаму беларускаму народу, і ўсім бацькам, братам і сёстрам нашым, якія памерлі ў надзеі ўваскрасення і жыцця вечнага, асабліва тым, якія адкалі жыццё за наш народ, дай, каб яны былі пераможцамі граху, даруючы ім усё патрэбнае да збыўлення і, настаўляючы ўсіх нас Крыжам Тваім да ўсяго добрага, прывязі да Твайго Валадарства. Бо Ты — Крыніца й Палавец усяго добрага і Табе славу аддаем, Айцу і Сыну, і Святому Духу, цяпер і заўсёды, і на векі вякоў. Амін."

Пасля асьвячэння Крыжа святой вадой — тройчы крыжапаклонны напеў: "Крыжу Твайму пакланяемся, Уладка наш, і святое ўваскрасенне Тваё славім". І малітва святара: "... Прыйдзіце, верныя, паклонімся жыццялайнаму Крыжу... Прыйдзіце, верныя, паклонімся дрэву, якім мы ўдастоіліся скрышчы галсы нябачных ворагаў; прыйдзіце ўсе народы зямлі, каб песнямі ўславіць крыж Гасподні... Сёння мы, хрысціянне, са страхам цалуем цябе, славім да цябе прыбітага Бога, казучы: 'Госпадзе, што быў прыбіты да крыжа, зьмілуйся над намі, бо Ты добры й чалавекалюбец. Слава Табе, Хрысце Божа, надзея наша, слава Табе!'"

КАЛЯДЫ

Прышлі Піліпаўка, Мікола,
Дзянькі праходзяць большыя вясёла,
Бо хоць зіма і крэпіць дужа,
І хоць бушуе яе сьцюжжа,
Бы тое дзікае ігрышча,
І вецер жудасна засьвішча,
Як на дудзе ці на клярнэце
На нейкім злыднёвым банкэце, —
Ды ўсё-ж святлеюць даляў вочкі
І іх бялюткія сарочкі.
Ёсьць хараство і ў гэтых зімах
І ў мёртва-белых тых кілімах,
Што віснуць зьзяюць хрусталамі
Над занямельнымі лясамі,
Калі ў вагністым мароз троне
У крывава-багравай заслоне
Над сьветам рукі ціха ўздыме
І зачаруе, ўсё абніме;
А як усходзіцца завая,
І вецер зь сьнегам задурэ
Ды затрасецца віхрам белым!...
Эх, колькі волі ў руху смелым!
— Гуляй зіма, твая часіна!
Ды скоро будзе палавіна,
А там цяплом табе павее,
А ўдзень і сонейка прыгрэе! —

— Ну, засьцілайце стол, мужчыны!
І стол той гуртам прыбіраюць,
Настольнік белы падымаюць,
На стол растрэсваюць мурог —
На сене колісь быў Сын-Бог —
І роўным пластам расьцілаюць,
Сянец абрусам закрываюць.
За стол садзяцца ўсе ў парадку
І прад сабой кладуць аладку,
Відэльцы, лыжкі разьбіраюць,
І стравы першае чакаюць.
— Ты, брат, глядзі не ашукайся:
Ня надта зразу накідайся,
Бо потым шчыра пашкадуеш,
Калі жылот свой напіцуеш:
Чым далыш — смачнейшыя патравы,
І многа іх, усе цікавы;
Я знаю хітрасьць гэту ўсю, —
Алесь гаворыць Кастусю.
Міхал бутэльку адтыкае,
Бо ўжо закуска тут чакае:
Стаяць, як горкі, скавародкі,
Тут акунькі, мянкі і плоткі,
Ды так падсмажаны, што люба —
Сама да іх імкнецца губа.
Гарэлка, радасьць-весьялуха,
Прыемна булькае для вуха
І гэтак вочы прыцягае,
Ну, як каханка маладая!
— Ну, што-ж Антось, здароў будзь
браце!

Няхай дае Бог лад у хаце,
Добра, прыбытку прыспарае,
Каб у хляве ды ўсё пладзілась,
Каб жыта ў полі каласілась,
Няхай раяцца добра пчолы,
І самі будзем мы вясёлы;
За год дай Божа дачакаць
Здаровым новы год спаткаць.
— Дай Божа! — дзядзька адазваўся
П'ючы цяпер да гаспадыні —
Падатак кажнай дай часале,
На ўсё гатовы ў кожным часе. —
І вось вячэра зачалася!
Сьпініцца мушу я на квасе:
Ён колер меў чырванаваты;
Тут быў таран, мянэк пузаты,
Шчупак, лінок, акунь, карась,

Кялбок і ялец, плотка, язъ,
Яшчэ засушаныя зь лета.
Але ня ўсё лшчэ і гэта:
Закрашан квас быў і грывамі,
Выключна ўсё баравічкамі;
Цыбуля, перчык, ліст бабковы —
Ну, не ўясісь, каб я здаровы!
Пільнуй — цішком скажу між намі —
Каб і язык ня ўцёк часамі.
За квасам елі верашчаку,
А потым блінчыкі на маку.
А там ламанцы-праснакі
З пшанічнай добрае мукі;
А макау сок такі салодкі!
Ламанцы ў ім, ну, як калодкі —
Так добра макам праняліся,
У рот паложыш — абліжыся.
За праснакамі йшлі кампоты,
Кісель зь мядоваю сытою;
Вячэру скончылі куцьцёю,
Але ўжо елі без ажвоты,
Абы падатак той аддаць,
Стары звычай ушанаваць.
І пасля гэткай вячэры
Жывот выпучваўся бязь меры,
А з-за стала як уставалі,
То нават трохі і стагналі.
На першы дзень сьвятых Калядак —
Такі ўжо быў стары парадак —
Зьбіралі сена із стала,
Кармілі ім каня, вала
І ўсіх жывёлін, хоць па жмені,
А на стале, ў драбнюткім сене —
Здавён-даўна вялося й гэта —
Уважна зернятак шукалі
І па тых зернятках гадалі,
Які зародзіць хлеб на лета?

ЯКУБ КОЛАС "НОВАЯ ЗЯМЛЯ".